

Informatie
van de voorzitter van het hoofdstembureau
van de deelstaat Neder-Saksen

Hoofdpijnen van het Neder-Saksische
gemeentelijke kiesstelsel

Hoofdpijnen van het Neder-Saksische gemeentelijke kiesstelsel

In Neder-Saksen worden om de vijf jaar de mandatarissen voor meer dan tweeduizend gemeentelijke vertegenwoordigingsfuncties (regionale vergadering, Kreistage¹, Stadträte², Gemeinderäte³, Samtgemeinderäte⁴, Stadtbezirksräte⁵ en Ortsräte⁶) verkozen. In kreisfreie steden⁷ moet alleen het stadsbestuur worden gekozen. In Hannover en Braunschweig wordt bovendien de samenstelling van de stadsdeelraden bepaald. In talrijke gemeenten worden de kiezers tegelijkertijd ertoe opgeroepen de hoofden van een Landkreis (=bestuursdistrict) rechtstreeks te kiezen die deze functie als hoofdbetrekking uitoefenen alsook de burgemeesters.

In de gemeenten die tot een district behoren worden de kiezers opgeroepen hun stem uit te brengen in hoogstens vijf verschillende verkiezingen:

- in gemeenten die deel uitmaken van een samenwerkingsverband van gemeenten vindt de verkiezing plaats van het districtsbestuur, de gemeenteraad van het samenwerkingsverband van gemeenten, de gemeenteraad, de burgemeester en de districtsbestuurder;
- in gewone eenheidsgemeenten vindt de verkiezing plaats van het districtsbestuur, de gemeenteraad, de burgemeester, de districtsbestuurder en evt. van de lokale raden.

Wie is stemgerechtigd?

Stemgerechtigd (zogenoemd actief kiesrecht) zijn de Duitse staatsburgers of staatsburgers van een andere lidstaat van de Europese Unie, voorzover zij op de verkiezingsdag hun 16de levensjaar beëindigd hebben en

- reeds minstens drie maanden in het kiesgebied waarin ze willen stemmen (b.v. in het district voor de verkiezing van het districtsbestuur) gedomicilieerd zijn,
- niet op grond van een civiel- of strafrechtelijke beslissing uit hun kiesrecht ontzet zijn,
- in een kiezersregister geregistreerd zijn of over een stemkaart beschikken.

De kiezersregisters worden aangelegd door de gemeenten (samenwerkingsverband van gemeenten). In de regel worden de stemgerechtigden automatisch in het kiezersregister geregistreerd. Dit gebeurt evenwel slechts voorzover de stemgerechtigde niet vergeten heeft zich op tijd in zijn gemeente te laten inschrijven!

¹ Districtsbestuur door vertegenwoordigers van de gemeenten die tot het betreffende district (Kreis) behoren

² Stadsbestuur

³ Gemeenteraden

⁴ Samenwerkingsverband van gemeenteraad

⁵ Stadsdeelraden

⁶ Lokale raden met beperkte beslissingsrechten binnen een gemeente

⁷ Grotere steden zijn 'kreisfrei': ze vallen niet onder een 'Kreis'.

Wie kan worden gekozen?

Gemeentelijke vertegenwoordigingsfuncties

Kan worden gekozen (zogenoemd passief kiesrecht) de persoon die op de verkiezingsdag

- het 18de levensjaar beëindigd heeft,
- reeds minstens zes maanden in het kiesgebied (b.v. in de gemeente voor de verkiezing van de gemeenteraad) gedomicilieerd is,
- het Duitse of het staatsburgerschap van een andere lidstaat van de Europese Unie bezit en
- niet op grond van van een civiel- of strafrechtelijke beslissing van de verkiesbaarheid is uitgesloten.

Rechtstreekse verkiezingen

Kan rechtstreeks worden verkozen als burgemeester of Landrat de persoon die op de verkiezingsdag

- het 23ste, maar nog niet het 65ste levensjaar beëindigd heeft,
- het Duitse of het staatsburgerschap van een andere lidstaat van de Europese Unie bezit,
- niet op grond van van een civiel- of strafrechtelijke beslissing van de verkiesbaarheid is uitgesloten en de garantie biedt dat hij / zij te allen tijde zal opkomen voor het liberaal-democratische staatsbestel zoals bepaald in de grondwet.

De verkiesbaarheidsvoorwaarden eisen hier niet dat de kandidaat / kandidate zijn / haar domicilie heeft in het kiesgebied waarin hij / zij zich kandidaat stelt.

Wie kan verkiezingslijsten voordragen?

Verkiezingslijsten kunnen worden ingediend door politieke partijen, groepen van stemgerechtigden (kiezersgroepen) en door particuliere personen. De kiesrechtelijke bepalingen stellen aan de kiezersgroepen geen eisen m.b.t. hun doelstelling, organisatorische vorm, grootte enz. Ook losse verenigingen van stemgerechtigden kunnen dus als kiezersgroepen optreden en voor de gemeentelijke verkiezingen kandidaatstellingen indienen.

Hoe komt men in een verkiezingslijst?

Wie voldoet aan de verkiesbaarheidsvoorwaarden kan

- zich als kandidaat / kandidate laten opnemen in de lijst (= kandidaatstelling) van een politieke partij, indien hij / zij geen lid van een andere partij is of partijloos is,
- samen met andere burgers die dezelfde of gelijkaardige belangen nastreven, een kiezersgroep vormen en met deze burgers een gemeenschappelijke lijst voordragen, of
- zich als particuliere persoon verkiesbaar stellen.

De bepaling van de kandidaten en van hun volgorde op de kandidaatstelling van een politieke partij of van een op basis van lidmaatschap georganiseerde kiezersgroep (= een partijachtige structuur met statuten en een programma) moet gebeuren in een geheime stemming op de vergadering van de betreffende leden of gedelegeerden van de partij of kiezersgroep.

Aan de geheime stemming mogen alleen stemgerechtigde Duitse en staatsburgers van een lidstaat van de Europese Unie deelnemen, die lid zijn van de partij of van de op basis van lidmaatschap georganiseerde kiezersgroep. De geheime stemming is slechts geldig als er ten minste drie stemgerechtigde personen aan hebben deelgenomen.

Voor de oprichting van een kiezersgroep volstaan in de regel drie stemgerechtigde personen. De voordracht van de kandidaten op de verkiezingslijst van een kiezersgroep die niet is georganiseerd op basis van lidmaatschap moet gebeuren in een vergadering van de stemgerechtigde aanhangers van de kiezersgroep. Voor het bijeenroepen van een dergelijke vergadering zijn geen bijzondere formaliteiten vereist. Alle stemgerechtigde aanhangers van de kiezersgroep moeten echter de gelegenheid krijgen aan de vergadering te kunnen deelnemen. Ook hier geldt dat de bepaling van de kandidaten op de verkiezingslijst moet gebeuren in een geheime stemming.

Wie zich als particulier persoon verkiesbaar wil stellen, kan zichzelf als kandidaat voordragen.

De kandidaatstelling van partijen, kiezersgroepen en particuliere kandidaten wordt alleen aanvaard, als deze door een bepaald aantal kiesgerechtigden uit het betreffende kiesgebied (toelichting in het deel "Hoe wordt gestemd" op de deze pagina) door een handtekening op een officieel formulier wordt ondersteund. Alleen diegene die reeds in de vertegenwoordiging van het kiesgebied (b.v. in de gemeenteraad) of in de Duitse Bundestag⁸ of Neder-Saksische Landtag⁹ als vertegenwoordiger optreedt, wordt van deze verplichting bevrijd. De officiële formulieren voor de ondersteunende handtekeningen worden uitgereikt door de voor het betreffende kiesgebied bevoegde stembureaus. Daar kan ook verdere

⁸ Duitse kamer van volksvertegenwoordigers

⁹ Parlement van de deelstaat Neder-Saksen

informatie worden verkregen over b.v. het vereiste aantal ondersteunende handtekeningen.

Voor de kandidaatstelling in een lijst voor de verkiezing van een burgemeester of Landrat (die deze functie als hoofdbetrekking uitoefenen) zijn de bovenvermelde regelingen op overeenkomstige wijze geldig.

Hoe wordt gestemd?

De kiezers krijgen telkens een stembiljet voor elke verkiezing waaraan ze deelnemen (b.v. een voor de verkiezing van de Kreistag en een voor de verkiezing van hun gemeenteraad, evt. ook telkens een stembiljet voor de verkiezing van een Landrat of burgemeester).

Voor de verkiezing van de vertegenwoordigingen (b.v. Kreistag, gemeenteraad) geldt een driestemmenkiesrecht met de mogelijkheid tot cumuleren en panacheren. De kiezers kunnen - anders dan bij de verkiezing van de Bundestag of Landtag - op elk stembiljet drie stemmen uitbrengen. Ze kunnen alle drie hun stemmen geven aan een kandidaatstelling in zijn totaliteit (een volledige verkiezingslijst) of aan een afzonderlijke kandidaat / candidate in een verkiezingslijst (cumuleren). Ze kunnen hun drie stemmen echter ook verdelen over meerdere volledige verkiezingslijsten en / of over meerdere kandidaten op dezelfde lijst of op verschillende lijsten (panacheren).

Het kiessysteem stelt voorop dat alle kandidaten op het stembiljet staan vermeld. Gezien één enkele kandidatenlijst voor het gehele kiesgebied (b.v. de gemeente, Landkreis (bestuursdistrict) een te groot aantal kandidaten zou omvatten, wordt het kiesgebied opgedeeld in verschillende, ongeveer even grote kiesdistricten met telkens andere kandidatenlijsten.

Voorzover in een kiesgebied ook een burgemeester of Landrat wordt verkozen, gebeurt deze verkiezing volgens de basisprincipes van een verkiezing bij meerderheid van stemmen. Voor elk van deze rechtstreekse verkiezingen hebben de kiezers slechts één enkele stem, die ze aan een kandidaat / candidate kunnen geven door hem / haar op het stembiljet aan te kruisen.

Hoe wordt geteld?

Gemeentelijke vertegenwoordigingsfuncties

De mandaten voor de gemeentelijke vertegenwoordigingsfuncties worden verleend volgens de basisprincipes van een met de persoonlijke verkiezing verbonden evenredige verkiezing.

Voor de zetelverdeling wordt de zogenoemde "hoogste-aantallen-procedure" van de Engelsman Thomas Hare en de Duitse wiskundige Horst Niemeyer toegepast.

Hierbij wordt het aantal stemmen proportioneel op de zetelverhouding toegepast. Daartoe wordt het totaal aantal van de in het respectieve kiesdistrict te verdelen zetels vermenigvuldigd met het voor een partij afgegeven aantal stemmen en dan door het totaal aantal afgegeven stemmen

gedeeld. Deze berekening levert proportionele getallen op. Elke persoon of partij die zich kandidaat stelt ontvangt eerst zoveel zetels als voor hem/haar volgens zijn/haar proportioneel getal complete zetels ontstaan. De dan nog te verdelen zetels ontvangen de partijen of kiezersgroepen met het hoogste getal achter de komma.

Binnen de verkiezingslijsten van partijen en kiezersgroepen komen de kandidaten gedeeltelijk volgens het basisprincipe van de persoonlijke verkiezing (volgorde overeenkomstig het aantal persoonlijk behaalde stemmen) en gedeeltelijk volgens het basisprincipe van de verkiezing volgens lijsten (volgorde overeenkomstig de plaats op de verkiezingslijst) aan bod. Bij de gemeentelijke verkiezingen bestaat voor deelname aan de verdeelprocedure geen vereist minimumaandeel stemmen ("sperclausule" of "kiesdrempel").

Rechtstreekse verkiezingen

De rechtstreekse verkiezing van burgemeester en Landrat gebeurt volgens de basisprincipes van de verkiezing bij meerderheid van stemmen. Verkozen is hij / zij die de meeste stemmen heeft behaald of die als kandidaat / kandidate op de enige toegelaten verkiezingslijst door minstens 25 procent van de stemgerechtigden is gekozen en de meerderheid van het aantal geldig uitgebrachte stemmen heeft behaald.

Waar wordt gestemd?

Voor het uitbrengen van de stemmen worden kiesdistricten gevormd. Kleinere gemeenten (niet meer dan 2.500 inwoners) vormen één kiesdistrict, grotere gemeenten worden opgedeeld in meerdere kiesdistricten. De gemeenten bepalen het aantal kiesdistricten en voor elk kiesdistrict één stemlokaal.

Wie in een kiezersregister geregistreerd staat, ontvangt automatisch een oproepkaart. Daarop is aangegeven in welk stemlokaal de kiezer zijn / haar kiesrecht kan uitoefenen. Wie verhinderd is zich naar het stemlokaal te begeven of, zonder dat hij daar zelf schuld aan heeft, niet in het kiezersregister staat geregistreerd, kan een stemkaart aanvragen en gebruik maken van de mogelijkheid om zijn stem per brief uit te brengen.

Wie organiseert de verkiezing?

De voorbereiding en organisatie van de gemeentelijke verkiezing vallen op de eerste plaats binnen de bevoegdheden van de gemeenten, waarvan de betreffende ambtenaren de afzonderlijke, essentiële, organisatorische taken moeten vervullen. Hiertoe behoren bijvoorbeeld

- de opstelling en het beheer van de kiezersregisters,
- het informeren van de stemgerechtigden over het kiesrecht,
- de verdeling van stemkaarten en documenten voor het stemmen per brief,
- de bepaling en inrichting van de kieslokalen (stembureaus),

- het bijeenroepen van de leden van het stembureau en hun scholing,
- de aanschaffing van de stembiljetten,
- de samenstelling van de kiesresultaten uit de afzonderlijke kiesdistricten,
- het bewaren van de verkiezingsdocumenten.

Belangrijke maatregelen en beslissingen moeten echter niet door de administratie, maar door onafhankelijke kiesorganen worden genomen. Dit zijn de voorzitters en voorzitsters van de stembureaus in de bestuursdistricten, gemeenten en samenwerkingsverband van gemeenten, de voor elk kiesgebied (b.v. bestuursdistrict, gemeente) te vormen "Wahlausschüsse"¹⁰ en de op de verkiezingsdag bijeen te roepen "Wahlvorstände"¹¹.

De taak van de "Wahlausschüsse" bestaat vooral in de keuring en toelating van de ingediende kandidaatstellingen en in de vaststelling van de definitieve verkiezingsuitslag.

De "Wahlvorstände" zijn in de kieslokalen van de afzonderlijke kiesdistricten verantwoordelijk voor het reglementair verloop van de stemming en voor de vaststelling van het verkiezingsresultaat.

De leden van de "Wahlausschüsse" en "Wahlvorstände" worden benoemd uit de stemgerechtigden van het betreffende kiesgebied; het gaat om ereambten. Elke stemgerechtigde die daartoe wordt opgeroepen, is verplicht een dergelijk ereambt op te nemen. In de gehele deelstaat Neder-Saksen zijn voor de gemeentelijke verkiezingen ongeveer 75.000 personen nodig om deze ereambten waar te nemen.

¹⁰ Bepaald soort stembureau met specifieke taken; zie verder in de tekst

¹¹ Bepaald soort stembureau met specifieke taken; zie verder in de tekst